

Ribarstvo na prostorima Republike Hrvatske do 16. stoljeća

Fisheries in the Republic of Croatia up to the 16th century

Džaja, P.*, K. Severin., M. Ćurković., M. Palić, E. Gjurčević

Sažetak

62 **S**matra se da se na našim prostorima ljudi bave ribolovom od neolitika, to jest od mlađeg kamenog doba. Uz rijeke i jezera podizali su se samostani i manastiri kako bi se opskrbili ribom za post, ali i za uobičajenu prehranu. Prvi podaci o povlaštenom ribolovu potječu iz VI. st. iz Istre, kad je u Lirskom zaljevu postojalo ribolovište porečkog biskupa. Poslije je cijela zapadna obala Istre bila podijeljena na ribolovišta koja su odgovarala kopnenim posjedima. Prema povijesnim podacima iskorištavanje Tarske vale u sezonskom zatvaranju ribe počinje 983. g., a Sečovljanske vale 1173. godine. Hrvatsko se ribarstvo prvi put spominje 995. g. u darovnici u kojoj je zadarsko plemstvo, u vrijeme priora Madija (986. – 999.), benediktinskomu samostanu sv. Krševana u Zadru darovalo ribarske pošte pored otoka Molata i u zaljevu Telaščici na Dugom otoku.

Ključne riječi: povijest, ribolov, zakonski propisi

Abstract

It is believed that in the geographical area of today's Croatia, people have been fishing since the Neolithic, that is since the New Stone Age. In this area, monasteries and convents were built along rivers and lakes to supply fish for fasting, but also for the usual diet. The first data on privileged fishing come from 7th century Istria, when the Bishop of Poreč had a fishing ground in the Lim Bay. Later on, the entire western coast of Istria was divided into fishing grounds that corresponded to landholdings. According to historical data, the exploitation of Tarska vala with the seasonal closure of fishing began in 983, while the exploitation of Sečovljanske vale began in 1173. Croatian fishing was first mentioned in 995 in a grant document from the Zadar nobility, at the time of Prior Madi (986 - 999), indicating a donation the Benedictine monastery of St. Krševan in Zadar's fishing post near the island of Molat and Telaščici bay on Dugi otok.

Key words: fisheries, history, legislation

*dr. sc. Petar DŽAJA., dr. med. vet., profesor u trajnom zvanju, dr. sc. Krešimir SEVERIN, dr. med. vet., redoviti profesor, Mia ĆURKOVIĆ, dr. med. vet., Magdalena PALIĆ, dr. med. vet., asistentica, Zavod za sudsko i upravno veterinarstvo Veterinarskog fakulteta u Zagrebu, dr. sc. Emil GJURČEVIĆ, dr. med. vet., izvanredni profesor Zavoda za biologiju i patologiju riba i pčela Veterinarski fakultet u Zagrebu. *Dopisni autor: džaja@vef.hr*

Ljudi na našim prostorima počeli su se baviti ribolovom još u neolitiku, 3000. g. prije Krista. To potvrđuju arheološki nalazi iz Markove špilje na Hvaru, gdje su pronađeni ostaci ljuštura morskih školjkaša i ribljih kostiju. U to su doba neolitika pronađene koštane udice na arheološkom nalazištu u Smilčiću (Milani, 2015.). Uz rijeke i jezera podizali su se samostani i manastiri kako bi se opskrbili ribom za post, ali i za uobičajenu prehranu. U svakom je samostanu bio *pater aquarius (Fishmeister)* koji se brinuo za to da uvijek ima ribe, pa zbog toga u to doba počinje gradnja ribnjaka, odnosno skladišta u kojima se živa riba držala sve do njezine upotrebe. Poslije se u njima i uzgajala riba, najčešće šarani. U Istri prvi podaci o povlaštenom ribolovu potječu iz VI. st., kad je u Limskom zaljevu postojalo ribolovište porečkog biskupa. Poslije je cijela zapadna obala Istre bila podijeljena na ribolovišta koja su odgovarala kopnenim posjedima. Prema povijesnim podacima iskorištavanje Tarske vale u sezonskom zatvaranju ribe počinje 983. g., a Sečovljanske vale 1173. godine. Hrvatsko se ribarstvo prvi put spominje 995. g. u darovnici u kojoj je zadarsko plemstvo, u vrijeme priora Madija (986. – 999.), darovalo benediktinskom samostanu sv. Krševana u Zadru ribarske pošte pored otoka Molata i u zaljevu Telašćici na Dugom otoku. Za vrijeme vladavine hrvatskih narodnih vladara cvjetalo je ribarstvo te otada potječu pravila o međusobnim odnosima u ribolovu i razdiobi lovine koju je donijela skupina udruženih ribara s hrvatskim imenima. Prema drugom zadarskom dokumentu, iz 1056. g., može se zaključiti da ribari nisu baš rado i redovito davali četvrtinu ulova vlasnicima lovišta, kako prije plemićima, tako sada samostanu. Iako su ribari sebe i svoje potomstvo zakletvom obvezali na ta davanja, zakletva ribara (gripa tora), dana samostanu sv. Krševana, znala se i ne poštovati. U tom se dokumentu prvi put spominju ribari kao *gripatores*, a spominju se i njihova imena, *Zupan, Petulel i Podboj*. Iz druge isprave, napisane iste godine, doznajemo da redovnici samostana sv. Krševana svjedoče tomu kako su ribari *gripatores* za spas svoje duše darovali crkvi i samostanu jedan dio ulovljene ribe te da su isti redovnici prizivali Božju srdžbu i postojeće crkvene kazne protiv onih ribara koji nisu ispunili to obećanje dano sv. Krševanu. Prijetnja Božjom kaznom za neizvršavanje obveze upućuje na to da ribari prestaju s konstantnim kršenjem svojih obveza prema samostanu.

Isprava iz 1078. g., *ad sinistra tendentes*, upozna je nas s tim da su zadarski ribari nastojali uskratiti i uopće davati samostanu četvrtinu od ulova ribe u uvali sv. Viktora na Dugom otoku. Kao isprika poslužila im je obveza koju imaju prema samostanu u davanju četvrtine ulova na cijelom otoku Molatu. Go-

dine 1096. samostan sv. Krševana širi svoja prava i na otok Vrgadu. Nepoštovanje obveza prema samostanu sv. Krševana imalo je za posljedicu podizanje parnica pred zadarskim sudom. Nakon propasti hrvatskog kraljevstva, dolaskom Arpadovića (1102.), hrvatsko je ribarstvo u iduća tri stoljeća gotovo zamrlo. Uzrok tomu bio je s jedne strane kontinentalni mentalitet vlastodržaca koji nikad nisu shvatili značenje mora i njegovih bogatstava.

XIII. stoljeće

U *Korčulanskom statutu* (1214.) ribarenje je bilo zakonom zaštićeno jer nitko, bez obzira na položaj, nije smio ometati ribarenje ili ribariti na mjestima gdje su ribari već bacili mreže. Dužnost ribara bila je da ribu proda svakomu tko je želi kupiti, a smio je prodavati samo u ribarnici. Domaći i strani ribari koji su na Korčulu donijeli ribu za prodaju, ili onaj koji ju je ulovio i potrošio za daću, trebao je dati deseti dio ulovljene ribe ili njezine vrijednosti u novcu (Prijetelj, 1995.; Džaja i sur., 2013.a). Na području grada Splita odlukom je 1240. g. određeno da se sva riba mora prodati istog dana kad se doveze u luku (Karlović, 1974.). Odvjetnik samostana *Preste de Metafora* 1233. g. optužio je ribare koji su lovili mrežama potegačama da nisu davali samostanu jednu cijelu lovinu lokarda, kako su bili dužni davati (to je ujedno i prvi podatak o lovu plave ribe potegačama na našoj obali). U *Dubrovačkom statutu* (1272.) spominje se ograničenje ribarenja i obveze davanja ribara prema knezu, nadbiskupu, prokuratorima, glavnom majstoru crkve i kneževu zamjeniku, koje je ovisilo o ulovu i vrsti ribe. Ako bi ribarska barka krenula u ribolov mrežama do Lastova ili Korčule, ili pak na područje Korčule, ribari su od ulovljene ribe bili dužni dati knezu dio koji je dobivao svaki mornar te barke. Isto je davanje prema knezu bilo ako se s gripom za iglice ode u lov na iglice ili lokarde. Osim toga ista su davanja ribara, nakon podmirenja troškova, bila i prema nadbiskupu i prokuratorima. Ako barka ili londar isplove u ribolov noću pod svijećom, na skuše ili širune, te ih ulove stotinu ili više, ribari su bili dužni od te količine dati gospodinu knezu, nadbiskupu i prokuratorima po šest riba, na pedeset do sto ulovljenih riba trebali su dati po tri ribe, a na manje od pedeset nisu morali ništa davati knezu, nadbiskupu i prokuratorima. Kad je u pitanju davanje prokuratorima, riba se dijelila na dva dijela, jedan je dio pripadao prokuratorima, a drugi glavnom majstoru crkve. Barke koje su išle u ribolov s gripom na iglice, davale su prokuratorima onoliko ribe koliko je pripadalo jednom ribaru. Ribarice koje su odlazile na ribarenje mrežama i dovozile posluženu ribu od tri ili više dana u Dubrovnik, davale

su gospodinu knezu po svakom brodu od te posoljene ribe po dvije ribe, jednu od boljih i većih, drugu od srednjih, dok su treću davali njegovu zamjeniku. Od mreže potegače i trstike s udicom te mreže vojge nije se davalo gospodinu knezu ništa od iglica. Osim davanja ribara gospodinu knezu, ovaj je statut propisivao da ribari dolaze knezu na dvor na staru godinu, a on im po starinskom običaju daje 5 groša. Ribari koji su odlazili u ribolov s drugim ribarskim priborom, nisu imali obvezu davanja knezu od ulovljene ribe. Ako bi neki mesar ili ribar odbio položiti račun kneštvu, zamjenik je morao učiniti obračun i pozvati toliko tlačnika za potrebe općine koliko mu gospodin knez naredi. Knežev je zamjenik od ribara dobivao od lokarda i širuna polovicu onoga što dobiva knez, jednako tako od gripa za iglice. Od barki koje su odlazile noću i provodile tri dana u ribolovu dobivao je jednu osrednju osoljenu ribu (Šoljić i sur. 2002.; Džaja i sur., 2014.a). Upotreba svjetla u lovu na malu plavu ribu, uz upotrebu mreže potegače u Jadranu, također se spominje u statutu Dubrovnika iz 1272. godine. O reguliranju djelatnosti ribarstva (ribolova i trgovine) svjedoče odredbe komunskih statuta XIV. – XVI. st. (Piran, Poreč, Izola, Kopar, Pula, Novigrad, Rovinj i Umag), (Anonymous, 2020.a). U 14. stoljeću u Dubrovniku se osnivaju društva za lov koralja te se u najam daju pribor i brodovi za lov koralja.

XIV. stoljeće

Prema *Bračkom statutu* (1305.) ni jedan strani ribar nije smio bez dozvole loviti ribu u uvalama jer, ako su bili stranci, morali su davati desetinu ulovljene ribe. Godine 1306. Dubrovačka Republika donijela je zakon da se u zaljevu Rijeke Dubrovačke zabrani ribolov zbog sve češće upotrebe mreža potegača (Basioli, 1958.b). Prema propisima *Splitskog statuta* (1312.) odabrana su četiri službenika ribarnice i prodavača svježe ribe, da bi ribari prodavali ribu prema statutarним odlukama, a ne drugačije. Ribari su morali prodavati ribu onoga dana kada su stigli u gradsku luku, i to samo na ribljem trgu, stojeći. Cijene pojedinih vrsta ribe određene su zakonom, pa su se tako salpe prodavale po 8 denara, šnjure po 2, tunje po 3, skuše po 2, a sva ostala riba po 2 denara po libru. U slučaju da je ribar stigao u luku na korizmeni dan poslijepodne, morao je sljedeći dan rano ujutro dovesti ribu na trg i prodavati je onako kako je propisano. Svi oni koji su dovozili ribu morskim putem ili kopnom u grad Split ili njegov distrikt, pa je prodavali ili nosili kući, morali su komuni platiti osmi dio koji su bili dužni platiti gdje god da su ju prodavali, i u splitskom distriktu i izvan njega, bilo da su je prevozili lađom ili lađicom. (Rismondo, 1987.; Džaja i sur., 2013.b).

Odredbom Šibenskog statuta (1378.) bilo je propisano kažnjavanje prodaje ribe na nedopuštenom mjestu. Nitko nije smio prodavati ribu drugdje na gatu, ispod palače i u mesnici i nitko nije smio istovariti ribu ni pristati, osim u općinski gat. Propisana kazna bila je i za ribare koji ribu nose kući, dok iznošenje slane ribe nije podlijegalo toj kazni. U Knjizi reformacija (11. studenoga 1396.) navodi se da je zakupnik mesnice i ribarnice za sebe trebao izabrati dva ribara koje želi, i to na račun određene zakupnine te ribarnice. Ribari nisu smjeli prodavati ribu prije negoli se gospodin knez zadovolji. Donesena je odluka da ni jedan ribar ni prodavač ribe ne smije, u one dane kad se meso ne prodaje ili ne jede, prodavati bilo kakvu ribu, veliku ili malu, prije negoli pratitelj ili trabant gospodina kneza, ili koji drugi njegov glasnik, dođe u ribarnicu i preuzme ribu koja je potrebna gospodinu knezu (Grubišić, 1982.; Džaja i sur., 2014.b).

Lastovski statut (1310.) propisivao je da ljudi s Lastova ne moraju plaćati nikakvu daću na prodaju ribe koju sami troše ni na ribu koju su izvezli izvan Lastova. No na ribu koju su dovozili u Dubrovnik i druge podređene krajeve te na druga mjesta pod vlašću izvan otoka Lastova postojala je dužnost plaćanja daća u ribarnici, i to cariniku Dubrovnika i stonskom cariniku, kao i u Dubrovniku, bez obzira na koju drugu odluku. Svi oni koji su lovili ribu, morali su je prodavati u ribarnici i na za to određenom mjestu prema maksimalnom cjeniku koji je određivao knez. Gospodari mreža potegača bili su dužni donositi ribu u ribarnicu u količinama dovoljnim za prehrambene potrebe mjesta, a ne za preprodaju, ili su tu ribu morali držati u ribarnici sve do ure od objeda prema otočkom običaju, a ne poslije. Kad je prošlo to vrijeme, svatko je bio dužan držati ribu i dalje u ribarnici, a ako bi je htio odnijeti, morao je prije toga obavijestiti kneza da se može poslužiti tom ribom za sebe i svoje ukućane, ali ne za soljenje ni zato da bi je prodao ili bilo kako njome trgovao, što mu je bilo izričito zabranjeno (Cvitanović, 1994.; Džaja i sur., 2014.c).

Prema pravilima Trogirskog statuta (1322.) propisano je kažnjavanje ribara i način prodaje ribe. Naređeno je da ribari prodaju ribu po sljedećoj cijeni: libra ugora, jegulja, murina i trilja mora se prodavati po 5 malih denara, a ne skuplje, libra ostale ribe koja ima ljuške i koja je teža od pola libre mora se prodavati samo po 4 denara, a ako je lakša od pola libra, mora se prodavati samo po 3 denara, libra cipala, palamida, skuša i ostale slične ribe mora se prodavati na isti način kao i riba koja ima ljuške. Libra liganja mora se prodavati po 3 denara, libra sklata, hobotnice, sipe i pasa po 2 denara, libra mačke, kamenjare, raža i sličnih po jedan i pol denar. Bilo je naređeno da nitko

ne smije prodavati ribu nigdje drugdje osim u trogirskoj luci, i to od samostana Braće propovjednika pa do mosta kojim se ide na otok Čiovo. Određeno je da ribari i građani, stanovnici Trogira moraju ubuduće Komuni platiti šesti dio donesene ribe, a stranci moraju plaćati osmi dio. Ribari i trogirski građani te stanovnici Trogira, ako su prodavali ribu drugdje, na bilo kojem mjestu osim u Trogiru, dužni su bili platiti, odnosno dati šesti dio ribe ili novca za vrijednost te ribe sljedećeg dana nakon što brodom pristanu u Trogir, pod prijetnjom dvostruko veće kazne. Zakupnik ubiranja daće nije smio tražiti svoj dio od prodaje ribe prije negoli se riba proda. Ako su ribari željeli prije prodati svu ribu, tada je zakupnik morao dobiti svoj dio u novcu, a ako su mu ribari htjeli dati njegov dio u ribi, tada je taj zakupnik smio uzeti. Kad je pak svoj dio dobio u ribi, bio je dužan prodati je po pravilima. Svi su morali svu ribu iz svog dijela prodati u cijelosti svježu, istoga dana kad su s njom pristigli u luku, te su bili dužni potpuno je rasprodati istoga dana kad dođu u Trogir. Ribu nisu smjeli soliti, niti je pohraniti, ni prenijeti, ni odnijeti kući ili na drugo mjesto, niti je dati da se odnese, osim za vlastite potrebe. Onoga dana kad se riba odnese u luku, dužni su i moraju je iskrcati na mjesto gdje se riba može prodavati, a tek nakon toga prodavati. Prodavatelji ribe morali su stajati na nogama i nisu smjeli ništa imati na glavi (Rismondo, 1988.; Džaja i sur., 2014.d).

U Rapskom statutu (1328.) propisana je daća za ribu. Svake godine na dražbu se davala i dodjeljivala daća osmine za ribu, kao što je običaj, pa su je ribari i svi ostali mogli prodavati bez vaganja i plaćati daćaru osminu od prodane količine, ali na sljedeći način: ribari i svi prodavatelji ribe trebali su sav ulov nositi na gat koji se nalazi kod klaonice, sve do gata koji se nalazi kod kuće Cresci, a odande su trebali donijeti svu ribu na trg Catubri prije negoli je počnu prodavati. Dok su prodavali ribu, nisu smjeli imati ništa na glavi osim pokrivala, osim ako je padala kiša. Nisu smjeli stajati pod nadstrešnicom ni sjediti. Ribari nisu smjeli nositi ribu izvan trga i nakon toga ponovno je donijeti na trg radi preprodaje bez dopuštenja Kurije. Onaj koji je prodavao girice na vagu, nije ih smio prodavati za više od 5 denara po libri, a mogli su ih prodavati i bez vage, odnosno na oko. Ribar s Raba koji bi odnio ribu negdje drugdje na prodaju, bio je dužan platiti daćaru osminu za ribu koju je prodao. Ako je netko želio podijeliti ribu, nije plaćao nikakvu daću uz uvjet da je dao zakletvu da podijeljenu ribu nije prodavao, ali ako je netko počeo prodavati tu ribu, morao je prodati sve i platiti osminu. Nitko nije smio u ribarnicu nositi smrdljivu ribu za prodaju bez dopuštenja Kurije, pod prijetnjom kazne i gubitka ribe (Margetić i Stričić, 2004.; Džaja i sur., 2015.a).

Najstariji zapisi (1331.) o jadranskome tunolovu potječu iz Pule. Upotreba tunolovki u Hrvatskom primorju posebno se intenzivirala od sredine XV. stoljeća. Više je stajaćih tunolovki u Bakarskom zaljevu, Vinodolskom kanalu i na otoku Krku bilo u vlasništvu Zrinskih i Frankopana, a pokretne tunolovke postojale su u šibenskoj luci i Stonskom kanalu (Anonymus, 2020.b).

Prema propisima Hvarskog statuta (1331.) navedeno je da ni jedan ribar, bez obzira na to kojeg je društvenog položaja, ne smije prodavati ribu nigdje drugdje, već samo u komunalnoj ribarnici, osim na Visu i u selima. Riba se nije smjela prodavati prije nego što se sva količina za prodaju donese u ribarnicu. Svaki je ribar prema starom običaju bio dužan sucu jednu veću i bolju ribu od one koju ima. Ribar koji je prodavao ribu nije smio na glavi držati šešir ili nešto drugo dok ne proda ribu. Bez obzira na položaj, nitko nije smio otići na lađu ili čamcu nabaviti ribu dok je ribar ne donese u ribarnicu. (Rismondo, 1991.; Džaja i sur., 2015.b.). Najstariji zapisi koji govore o počecima tunolova na istočnoj obali Jadrana s područja Pule potječu iz 1381. godine.

Senjski statut (1388.) propisuje da svaki mesar i ribar koji prodaje ribu ili meso u gradu Senju mora uz naplatu rezervirati meso i ribu za svakoga rektora grada Senja na njihov nalog, poslije gospodina kneza (Magretić, 2007.; Džaja i sur., 2015.c.). Krčki statut (1388.) propisuje prodaju ribe po sljedećim cijenama: kamenice po 2 librice, bez repa i glave po 1 libru; golub – librice 3 po soldin 1, liganj – librice 2 bagatina 16; olig – 50 za soldin 1, sipe i hobotnice librice 2 za soldin 1. Svaka riba s kostima koja ima manje od librice, po 1 soldin librica, svaka riba s kostima koja ima više od librice, po soldin 1 i beč (Margetić i Strčić 1988.; Džaja i sur., 2015.d.). U knjizi zakonskih propisa Dubrovnika iz XV. stoljeća (*Liber viridis*) opisane su neke dužnosti za tadašnje kneževstvo Lastovo. Glavni ribolov starih Dubrovčana u 15. st. bio je lov na srdele (Basioli, 1958.a).

Statut grada Skradina iz 14. stoljeća govori o ribarstvu s donjeg toka rijeke Krke u kojem se spominje noćni ribolov sa svijećom i sredstvima za plašenje ribe u cilju ribolova, koju još i danas susrećemo u ribolovu na ovom području. U njemu su propisana davanja ribara, koji su od svake lovine bili dužni najbolje ribe darivati gradskom knezu i sucima, klasifikacija prodajnih cijena ribe za dvanaestak vrsta te mjesto i način prodaje ribe (Anonymous, 2020.c.). Koncem 14. stoljeća u šipanskoj ribarnici postojao je pobirač carine od ribolova i prodaje ribe što pokazuje da je na ovim prostorima ribarstvo bilo dobro razvijeno (Basioli, 1959.).

XV. stoljeće

Glavni ribolov starih Dubrovčana od 15. stoljeća bio je lov srdela (Basioli, 1958.a), dok je od 15. do 18. stoljeća lov koralja bio unosan prihod Koločepljana (Basioli, 1959.). *Novigradski statut* (1402.) propisuje način prodaje i cijenu pojedinih vrsta ribe. Svima se trebao dati podjednak iznos ribe, pa je određeno da ubuduće svi ribari kojima je u zakup dana daća za Palu i koji od Novigradske općine zakupe Palu, lokve i vode, u cijelo vrijeme korizme svu ribu koju ulove trebaju odnijeti u ribarnicu na novigradskom trgu i prodavati je tamo, a ne na drugome mjestu. U slučaju dozvole drugim ribarima da dođu loviti u spomenutim močvarama i vodama, trebalo im je dati na znanje da svu ribu koju ulove trebaju dovesti na prodaju kako je propisano (Lonza i Jelinčić, 2014.; Džaja i sur., 2016.a). Iz 1410. godine doznajemo o prvom izvješću o ribarstvu koje proistječe iz ugovora *kojim je izvjesni Ive s otoka Murtera kupio ribarski brod (vnam barcham piscaričam)* (Anonymous, 2020.d). Gradec je 1420. g. propisao cijene i način trgovanja te izdao propise o čistoći, gdje je bilo propisano da ribari koji dovoze svježu ribu ne smiju je ostavljati u domovima, nego je trebaju prodavati stojeći na trgu do tri dana. Kad su ih donosili u košarama, trebali su ih držati izložene za prodaju u četrdesetnici do zvonjenja velikog zvona. Ribi koja nije bila prodana općinski je glasnik, na zapovijed dekana, rezao repove. Prodavatelji rakova bili su dužni za jedan denar davati 12 većih i 24 manja raka. Tko to nije poštovao, ostajao je bez rakova. Gradsko poglavarstvo grada Zagreba donijelo je odredbu o prodaji ribe po kojoj gradski ribari koji su stanovali na lijevoj obali Save ne smiju kupovati ribu od prekosavskih ribara, u suprotnom im se ona oduzimala. Svaki je ribar morao prodati svu ribu koju je uhvatio. U korizmi, kad se nije smjelo jesti drugo meso osim ribe, ribari su smjeli na trgu sv. Marka prodavati ribu i poslijepodne, sve dok ne zazvoni zvono koje građane poziva na propovijed (Horvat, 1942.). U najstarijem zapisu o lovu i soljenju srdela na istočnom Jadranu (1421.) spominje se Stijepo Franov iz Stona, koji je 14. svibnja 1421. sklopio ugovor s Tomasom Lorenzom, pok. Iva iz Barija, s kojim se obvezao da će za njega pokupiti svu slanu srdelicu. To je znak da je početkom XV. st. bilo razvijeno soljenje srdela. Da bi to zaštitila, a i spasila ribu od smrzavanja, dubrovačka je vlada 5. listopada 1429. izdala zabranu lova unutar solane. Odredila je i da vrata solila cijelu zimu moraju biti otvorena, da se riba, kad nastupi studen, može povući u Mladine. Iako je vlada zaprijetila globom, bila je prisiljena ovu zabranu ponoviti 29. siječnja 1434., povećavajući globu na 25 perpera i zatvor dok se ovaj iznos ne isplati. Stonski knez i oficijali solane dužni su paziti

da se ova zabrana provodi, inače bi i sami potpali pod tu globu (Anonymous, 2020.e).

Statutom paške općine (1443.) propisano je da ni jedna osoba ne smije prodavati ribu na drugom mjestu osim u paškoj ribarnici, pod prijetnjom globe i gubitka ribe. Nitko tko želi prodavati ribu nije ju smio istovariti ni pristati na drugome mjestu osim na općinskom molu. Nije smio istovariti dio ribe za prodaju ni onaj dio koji se neće prodavati, ni početi prodavati ribu dok je svu ne istovari iz barke na ribarnici. Nije smio dijeliti ribu nigdje drugdje osim u ribarnici ili na paškom molu (Čepulo 2011.; Džaja i sur., 2016.b).

Mitničarina se u Zagrebu 1481. g. za kola sušene ribe plaćala 7 denara, a svježe ribe 4 denara. Susjedgradski vlastelin Andrija Hening zagrebačkom je trgovcu zaplijenio morsku ribu u vrijednosti od 17 forinti zato što nije želio platiti maltarinu, odnosno taksu koja se plaćala za prolaz feudalnim imanjima (Horvat, 1942.). Iz 1487. g. postoji izvješće prema kojemu u Prokljan i okolici Šibenika zalaze velike tune. Veliko vijeće Dubrovačke republike 12. rujna 1492. treći put donosi zabranu o lovu unutar solane pod prijetnjom znatno većih globa za prekršitelje. Ovoga puta u zabranu su bili uključeni knez i oficijali, što znači da ni oni sami nisu poštovali odluku vlade. Ako bi knez prekršio zabranu, morao je platiti 100 perpera, oficijali 50, a ostali 25, a osim globe svaki je prekršitelj morao izdržati kaznu zatvora dulje od 4 mjeseca. Ako pisar solane taj prekršaj ne bi prijavio, bio bi otpušten iz službe (Anonymous, 2020.e).

XVI. stoljeće

Ribarske družine razvile su se od 16. do 18. st. s ciljem da se poboljša gospodarstveno stanje družinara (Kos, 1960.). U XVI. stoljeću počinje se razvijati lov na malu plavu ribu mrežama potegačama pod svjetlom, pa u XVII. i XVIII. stoljeću, osobito u nekim gradovima, kao što su Piran, Izola i Rovinj, započinje industrijska prerada ribe (Anonymous, 2020.a). Smatra se da je Europa domovina uzgajanja šarana, i to uz Donji Dunav već od 1500. g. (Bojčić i sur., 1982.). Prema odredbama *Pulskog statuta* (1500.) nijedna osoba bilo kojeg staleža nije smjela loviti ribu ili dati je loviti u luci u Puli s pomoću mreže granate ili mreže codra. Također, ni jedna osoba, bilo kojeg staleža, nije smjela spuštati mreže za tunje ili ine mreže škodljive tunju, ni dati da se spuštaju u vrijeme tunolova u pulskoj luci, dakle od sv. Pelegrina koji graniči s uvalom Smokvica sve do uvale Potok. *Pulskim statutom* propisana je cijena pojedinih vrsta ribe. Svježa riba nije se smjela prodavati ako nije bila na pulskoj općinskoj ribarnici. Trilje, lubeni, ugori, lovrate, sorkli, zubaci, glaveši, jegulje velike, listo-

vi, kovači, tunji, cipli i škrpine prodavali su se cijele godine po cijeni od 1 solda malih za libru. Tijekom korizme prodavali su se po cijeni od 16 denara za libru. Ribari su bili dužni prodavati libru vrane, lepe, konja, korbeta, snjura, arbuna, fratara, skrpuna, cipli, palamida, skuša, pauka, cača, ušata i lokarda, smokava i iglica tijekom cijele godine za 1 sold, a tijekom korizme za 14 denara. Također, pice, salpe, malodizi, kantare, lokarde, tabinje, brugi i ostala sitnija riba cijele se godine prodavala za 10 denara, a u vrijeme korizme za sold. Raže, morske mačke, kadeli, sklata i voline ribari bili su obvezni prodavati cijelu godinu za 6 denara, a za korizmenog vremena po cijeni od 8 denara. Sipe, lignje i hobotnice prodavale su se odoka kako se prodavao riblji sitniš zahvaćen mrežom potegačom, osim gavuna. Stotinjak gavuna prodavalo se cijelu godinu za 2 solda, a menule su se prodavale također cijelu godinu, njih 32 za 1 sold, u korizmi 20 menula za sold. Ribari su bili obvezni i dužni svu ribu koju ulove dopremiti u jednom mahu u ribarnicu, a ne u više navrata. Također, bili su obvezni vagati i prodavati ribu onoj osobi koja je prva od njih zatražila. Tko je prvi zatražio ribu, njemu se trebala prodati. Ribari su bili obvezni prodavati ribu na libru ili na polovicu libre, a ne na manju težinu, ne upropašćujući je ipak niti sijekuci neke riblje vrste osim raža, kadela, sklata, bujina, koje su se mogle slobodno sjeći radi prodaje. Ribari nisu smjeli slati ribu u nečiju kuću niti je bilo kako nositi, nego su je bili obvezni dopremiti na općinsku ribarnicu samo onako kako je propisano. Nisu smjeli prodavati ribu po cijeni većoj od propisane, a slobodno su je mogli prodavati po nižoj cijeni kad su to htjeli. Svaki ribar koji se upuštao u otkup ribe bio je obvezan i dužan za uzdržavanje građana ostaviti trećinu sve ribe koju je kupio kako bi je bilo za vlastite potrebe, dok je ostale dvije trećine smio izvesti i otpremiti u Mletke (Mandić, 2007.; Džaja i sur., 2018.a). Iz ugovora iz 1503. proizlazi da je jedan *Murterin, Šime Ratkić kupio od šibenskog trgovca Filipa Rudatovića ribarski pribor za lov uz pomoć svjetla (vnius capse et luminarii a piscando)* (Mandić, 2015.; Anonymous, 2020.c).

Dana 30. kolovoza 1512. Jerolim Capello piše vladi u Veneciji da je posjetio generalnog providura Gistignana, koji se nalazio s galijom u luci jednog opljačkano sela Vlaka, u kojemu je opljačkano 4 do 5 tisuća slanah srdela, a isto toliko i skuše (Anonymous, 2020.f). U Turopolju je 1521. g. nađen Čunčićev list koji ima status oporuke koja nasljednicima daje pravo ribolova (Stubičan, 2006.). Dubrovčani, s ciljem da zaštite ribarstvo 1521. g., donose zakonske propise kojima se zabranjuje lov na malu i nedoraslu ribu u uvalama Gruža, Rijeke Dubrovačke i Zatona tako da zabrane upotrebu mreža s gustim okama u ribarenju

(Basioli, 1958.a), a upotreba mreže migavice gustog oka zabranjena je 1521. g. i u Zatonu (Basioli, 1958.b). Od 23. svibnja 1527. sačuvan je spis u kojemu Petar Quirino, knez i providur Hvara, rješava spor zadržavajući dosadašnje pravo lova osim strancima koji, za razliku od mještana Visa i Hvara, ne plaćaju namete i ne idu na javne radove (Novak, 1952.).

Riječkim statutom (1530.) propisan je način prodaje ribe. Predviđeno je i određeno da ni jedan ribar ni drugi prodavač ribe u gradu Rijeci ne smije prodavati ribu u čamcu, nego je dužan odnijeti ili dati da se riba odnese na uobičajeno mjesto kod klaonice, gdje se prodaje, a ne na bilo koje mjesto. Prodavatelji ribe bili su dužni prodavati uz niže napisanu cijenu i ne drugačije. Riba s ljuskama, koja je manje težine od jedne libre, prodavala se od Uskrsa do poklada, svaka libra po 3 beča, a u vrijeme korizme po 2 soldina naveliko. U tu ribu ubrajale su se šfolje (listovi), oblići, iverak i svaci. Ribe, sopi, pa i kantri i kantroni prodavali su se po manjoj cijeni. Riba težine manje od jedne libre, uhvaćena udicom, mrežom ili na drugi način, prodavala se po soldin za libru, izuzevši trbušinu, koja se prodavala po 16 dinara dok god se sjekla po volji. Ostala manja riba prodavala se odoka, osim u doba korizme, kad se prodavala po 1 soldin za libru. Palamide su se prodavale odoka. Riba volovina, bez oderane kože, prodavala se po 6 dinara za libru. Riba trata, kada su njih četiri težile 1 libru, prodavala se kao ostala ribe s ljuskama. Raža, nakon što se skine rep, prodavala se po 1 soldin za jednu i pol libru. Nitko nije smio unositi ribu izvan grada Rijeke ili distrikta radi prodaje na mjesta koja nisu podložena kralju, bez dozvole vlade, pod kaznom od 5 libara. Ribari koji su lovili ražu izvan riječkoga područja, bili su dužni svakog tjedna najmanje jedan put doći s uhvaćenom ribom u Rijeku radi prodaje, a bilo je određeno i da ribari u doba kad se love škombri trebaju loviti svi zajedno, od polovice mjeseca travnja do polovice mjeseca srpnja, te nisu smjeli smetati jedan drugomu pri ribarenju. U doba kad se dopuštalo meso, škombri su se prodavali šest komada za jedan soldin, i u drugim danima posta, a petkom i subotom po 5 soldina. Nitko nije smio kupiti ribu za više od navedene cijene, jer bi mu se zbog toga kupljena riba oduzimala i kažnjavalo ga se s 5 libara. Tužitelj je imao trećinu osude i držao se u tajnosti. Iz poštovanja prema gradskim službenicima svaki je prodavatelj trebao prvo ribu prodati velemožnom gospodinu kapetanu i uglednom gospodinu vikariju te gospodi sucima grada Rijeke. Tko god bi uskratio prodati ili nije izabrao i nije sačuvao bolju ribu za te službenike radi njihova izbora, kažnjavao se kaznom od 40 soldina (Herkov, 1948.; Džaja i sur., 2018.b). Lov srdela na istočnoj obali Jadrana snažno se razvio u XVI. st. primjenom mreža potegača pod svjetlom te

mrežama stajaćicama, srdelarama. Ribari sa šibenskih otoka lovili su početkom XVI. st. srdele i izvozili ih usoljene na zapadnu obalu Jadrana. Murterani su nadničarili za druge ribare, o čemu svjedoči ugovor iz 1553. g., u kojemu stoji da Murterin Šime Cvitulović daje svog sina za radnika (slugu) ser Jakovu Grižiniću, da mu služi jednu godinu na žirjanskom ribolovištu (*ad pischeriam Azurorum*). Sigurno je da su u početku Murterani ribarili u morskom prostoru oko samog otoka Murtera, no s vremenom se otiskuju i preko pučine, do Kornata (Anonymous, 2020.c).

Dana 3. prosinca 1556. barun Krsto Ungnad pokušao je gradu Varaždinu oteti pravo ribolova u tzv. Suhom Zatonu, kad je sa svojim ljudima oteo ribarima ribu u vrijednosti od 50 forinta (Horvat, 1993.). Sindik za Dalmaciju i Albaniju Giovanni Battista Giustigano navodi da se u Visu lovi velika količina srdela te da je jednoga dana 1553. g. ulovljeno tri milijuna srdela (Anonymous, 2020.).

Dana 13. srpnja 1557. doznajemo za napad na bračke ribare koji su lovili oko Hvara i Visa te dužd upozorava kneza i providura da im moraju dopustiti ribarenje i da se mora poštovati naredba generalnog kapetana mora. Od 18. srpnja 1579. doznajemo da je nakon saslušanja svih strana Knez i providur odbio molbu vlasnika trata Bračana koji imaju pravo uzeti *konserve* u Hvaru, Starigradu, Vrboskoj, Jelsi i Visu. Dana 2. lipnja 1589. u proglasu kneza i providura Antuna Longa ublažava se prije izdana naredba o lovljenju pomoći mreža sardelara na mjestima gdje love velike mreže, to jest dopušta se lov na srdele pod uvjetom da se mreže bacaju deset koraka od velikih mreža, to jest da ih ne ometaju. Dana 28. rujna 1590. dužd je zaprimio dva pisma od hvarskog kneza i providura u kojima se navodi da je uhićeno 17 Lastovljana, dubrovačkih podanika, te da su odvedeni na galiju, jer su pucali i svađali se s Komižanima, mletačkim podanicima za vrijeme lova u vodama oko Velikog Sušca. Nakon toga dužd nalaže da ih se oslobodi, a da se dva do tri ispitaju da se opravdaju od optužbe (Novak, 1952.).

Godine 1592. dolazi do spora zbog prava Sušca (gdje su Lastovljani slobodno mogli loviti ribu mrežama vojkama) između lastovskih ribara, podanika Dubrovačke Republike i viških ribara, podanika Mletačke Republike (Basioli, 1958.a). U jednom dopisu od 24. listopada 1592. dužd Pasqualis Cicogna izvještava hvarskog kneza Longu da su preko jednog agenta Dubrovčani zatražili da mletačka vlada dopusti da dubrovački podanici Lastovljani slobodno love ribu oko Sušca na što mletačke vlasti odgovaraju dopuštanjem pod uvjetom da ne ometaju mletačke podanike u tim vodama (Novak, 1952.).

Hvarski kancelar objavljuje proglas početkom svibnja 1593. da se svi oni koji su namjeravali ići na Palagružu u lov na ribu moraju sastati u Komiži 20. svibnja i predstaviti se svojim glavarima Franji Borčiću i Jakovu Bogdanu. Naime nitko nije smio krenuti u lov bez njihove dozvole, a u suprotnom je slijedila kazna od 18 veslanja na galiji okovanih nogu. Nitko nije smio sa sobom u lov voditi mladiće mlađe od 18 godina, osim onih koji taj posao rade kao i svaki drugi. Knez i providur Hvara Piero Longo piše Franji Borčiću i Jakovu Bogdanu da su 14. svibnja 1593. postavljeni za čuvare i upravljače onih koji će ići u ribolov. Dana 20. svibnja 1593. knez ih obavještava da ne smiju dopustiti da bilo tko krene, pod prijetnjom da će biti obješeni, a 7. lipnja 1593. knez je naredio Jakovu Bogdanu i Franji Borčiću da ih svi moraju slušati. Oni koji nisu slušali trebali su biti svezani i poslani u zatvor u Hvar. Nekoliko dana poslije knez naređuje placarijima Visa i Komiže da svi koji misle ići u lov sljedećeg mraka, moraju krenuti zajedno, ni prije ni poslije glavara.

Iz dopisa od 20. veljače 1596. vidljivo je da dužd Marin Grimani naređuje knezu i providuru Hvara Marqu Barbaricu da ne dopusti Bračanima loviti ribu u vodama Hvara i Visa te ako bude takvih slučajeva, da se moraju spriječiti (Novak, 1952.).

12. kolovoza 1597. Komižani su se žalili da ih Lastovljani ometaju u ribolovu oko Sušca te je zbog toga knez Lastovljanima naredio da dopuste mletačkim podanicima slobodan ribolov u spomenutim vodama, pod prijetnjom kazne veslanja u galiji na pet godina okovanih nogu. Kako bi se izbjegle nesuglasice, trebalo je ždrijebom odrediti mjesta lova, a onaj tko ne bi pristao na to kažnjavao se gubitkom prava lova u tim vodama. Dana 13. svibnja 1598. dužd Marin Grimani naredio je knezu i providuru Hvara da ne dopusti da mletački podanici Lastovljani ometaju ribolov oko Sušca te da zajedno kockom odrede mjesto lova. Knez i providur Hvara 22. srpnja 1598. naređuje placarijima Visa i Komiže da oni koji idu u ribolov oko Sušca ne smiju loviti vojkama ni malim mrežama, koje se zovu sardele, na položajima gdje se love srdele tratama (velikim mrežama). Onaj tko bi to prekršio kažnjavao se kaznom od 18 mjeseci veslanja na galiji, s nogama u olovu. Dopuštalo se da vlasnici bace sardelare iza velikih trata.

Zaključak

Na našim prostorima ljudi su se bavili ribarstvom od neolitika pa sve do današnjih dana, a u srednjem je vijeku ova stočarska grana imala važnu ulogu u prehrani stanovništva Istre, Dalmacije i naših otoka. U 16. stoljeću vodile su se polemike tko je i gdje smio loviti

ribu, čime i u kojoj količini. Prvi podaci o povlaštenom ribolovu potječu iz VI. st. iz Istre, kad je u Lirskom zaljevu postojalo ribolovište porečkog biskupa. Hrvatsko se ribarstvo prvi put spominje 995. g. u darovnici u kojoj je zadarsko plemstvo, u vrijeme priora Madija (986. – 999.), darovalo benediktinskomu samostanu sv. Krševana u Zadru ribarske pošte pored otoka Molata i u zaljevu Telašćici na Dugom otoku.

Literatura

- ANONYMOUS (2020a): Istrapedija. Ribarstvo.
- <https://www.istrapedija.hr/hr/natuknice/911/ribarstvo> (21.9.2020.)
- ANONYMOUS (2020b): Ribarstvo, morsko. Hrvatska enciklopedija.
- <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52714> (22.9.2020.)
- ANONYMOUS (2020c): Povijest lokalnog ribarstva.
- www.lagur-galeb.hr/o-nama/povijest-lokalnog-ribarstva/ (22.9.2020.)
- ANONYMOUS (2020d): <http://www.lagurbrac.hr/ribarstvo-na-barcu/> (21.11.2020.)
- ANONYMOUS (2020e): Iz povijesti: ribolov u stonskim „Mladinama“.
- <https://fr-fr.facebook.com/151411624881004/photos/iz-povijesti:-ribolov-u-stonskim/737981472890680/> (22.9.2020.)
- ANONYMOUS (2020f) Diarii di Marino Sanudo, ed. Arhiv za povjesnicu Jugoslavensku VI. Mleci 1863. str. 378.
- ANONYMOUS (2020g) Itinerario di Giovanni Battista Giustignano sindaco in Dalmazia ed Albania 1553. ed. Ljubić, Commissiones et relations venetae ii, Zagreb 1877., str. 220.
- ANONYMOUS (2020h) Povijest tunolova u Malostonskom i Stonskom kanalu.
- <http://www.portaloko.hr/clanak/povijest-tunolova-u-malostonskom-i-stonskom-kanalu-knezupola-lovine-a-ribari-su-znali-dati-i-vise/0/59507/> (22.9.2020.)
- BASIOLI, J. (1958a): Ribarstvo na našem južnom primorju. Naše more, 5, 29-30.
- BASIOLI, J. (1958b): Ribarstvo na našem Južnom Primorju. Naše more, 5, 336-338.
- BASIOLI, J. (1959): Ribarstvo na našem Južnom Primorju. Naše more, 6, 138.-139.
- BOJČIĆ, C., LJ. DEBELJAK, T. VUKOVIĆ, B. JOVANOVIĆ-KRŠLJANIN, K. APOSTOLOVSKI, B. RŽANIČANIN, M. TURK, S. VOLK., Đ. Drecun, D. HABEKOVIĆ, Đ. HRSTIĆ, N. FIJAN., K. PAŽUR, I. BUNJEVAC, Đ. MAROŠEVIĆ (1982): Slatkovodno ribarstvo. Jugoslavenska medicinska naklada, Zagreb.
- CVITANOVIĆ, A. (1994): Lastovski statut. Književni krug Split.
- ČEPULO D. (2011): Statut paške općine. Pag, Zagreb.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, D. AGIČIĆ, J. MIHALJ, J. STOJANOVIĆ i A. LOKIN (2013.a): Korčulanski statut o životinjama i proizvodima životinjskoga podrijetla. HVV 21, 43-47.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, Ž. GRABAREVIĆ (2013b): Splitski statut (1312.) o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla. HVV 21, 7-9, 60-63.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, Ž. GRABAREVIĆ, D. AGIČIĆ, I. VRANJEŠ, E. ŠATROVIĆ (2014a): Statut grada Dubrovnika iz 1272. g. o životinjama i životinjskim proizvodima i veterinarska služba u starom Dubrovniku. HVV 22, 42-46.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, Ž. GRABAREVIĆ, D. AGIČIĆ, I. VRANJEŠ (2014c): Lastovski statut iz 1310. g. o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla. HVV 22, 78-80.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, Ž. GRABAREVIĆ, D. AGIČIĆ, I. VRANJEŠ (2014d): Trogirski statut o životinjama i proizvodima životinjskoga podrijetla. HVV 22, 56-61.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, Ž. GRABAREVIĆ, D. AGIČIĆ, I. VRANJEŠ (2015a): Rapski statut iz 1328. g. o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla. HVV 23, 44-46.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, Ž. GRABAREVIĆ, D. AGIČIĆ, I. VRANJEŠ (2015b): Statut grada Hvara iz 1331. godine o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla. HVV 23, 77-80.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, D. AGIČIĆ, M. BENIĆ, Ž. GRABAREVIĆ (2015c): Senjski statut iz 1388. o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla. HVV 23, 62-63.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, D. AGIČIĆ, M. BENIĆ, Ž. GRABAREVIĆ (2015d): Krčki (Vrbanski) statut iz 1388. godine. HVV 23, 66-68.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, J. GRBAVAC, D. AGIČIĆ, Ž. GRABAREVIĆ (2016a): Novigradski statut o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla. HVV 24, 48-50.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, J. GRBAVAC, D. AGIČIĆ, Ž. GRABAREVIĆ (2016b): Statut Paške općine iz 1433. g. HVV 24, 54-57
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, R. FIKET, J. GRBAVAC, Z. HERUC, D. AGIČIĆ (2018a): Pulski statut iz 1500. godine o životinjama i životinjskim proizvodima. HVV 26, 50-54.

- DŽAJA, P., K. SEVERIN, R. FIKET, J. GRBAVAC, Z. HERUC, D. AGIČIĆ (2018b): Riječki statut iz 1530. godine o životinjama i životinjskim proizvodima, 26, 46-48.
- GRUBIŠIĆ, S. (1982): Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika. Muzej grada Šibenika.
- HERKOV, Z (1948): Riječki statut iz 1530. godine. Nakladni zavod Hrvatske
- HORVAT, R (1942): Prošlost grada Zagreba. Zagreb.
- HORVAT, R. (1993): Povijest grada Varaždina. Varaždin.
- KARLOVIĆ, Đ. (1974): Prilog poznavanja zdravstvenog nadzora nad namirnicama animalnog porijekla u gradu Zagrebu u prošlosti i danas. Disertacija, Zagreb.
- KOS, L. (1960): Oblici udruživanja naših ribara. Naše more, 7, 216.-217.
- LONZA N., J. JELINČIĆ (2014): Grad Novigrad, Citanova 2014.
- MANDIĆ, D. (2007): Pulski statut iz 1500. godine. Povijesni muzej Istre. Pula
- MARGETIĆ, L. (2007): Senjski statut iz godine 1388. Senj. Zb. 34, 5-160.
- MARGETIĆ, L., P. STRČIĆ (1988): Krčki statut (Vrbanski statut) iz 1388. Krk
- MARGETIĆ, L., P. STRČIĆ (2004): Statut rapske komune. Rab – Rijeka
- MILANI, F. (2015): Najčešće ribe i ribolovni alati na zapadnoj obali Istre. Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- NOVAK, G. (1952): Dokumenti za povijest ribarstva na istočnoj obali Jadranskoga mora. Svezak 1. Otoci Vis i Hvar. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- PRIJATELJ, K. (1995): Korčulanski statut (1214. – 1265.), Književni krug, Split.
- RIMONDO V. (1987): Statut grada Splita. Književni krug. Split.
- RIMONDO, V. (1988): Statut grada Trogira. Književni krug. Split.
- RIMONDO, V. (1991): Hvarski statut. Književni krug, Split.
- STUBIČAN, Đ. (2006): Načela veterinarsko-medicinske etike i njihova primjena u veterinarskoj struci i znanosti. Disertacija, Zagreb.
- ŠOLJIĆ, A., Z. ŠUNDRICA i I. VESELIĆ (2002): Statut grada Dubrovnika. Dubrovnik.

IN MEMORIAM

Mr. Ante Borić, dr. med. vet. (1947. – 2021.)

Dana 23. ožujka 2021., nenadano i prerano, u 74. godini života napustio nas je kolega i prijatelj Ante Borić. Napustio nas je iznenada i tiho, i ostaje nam samo sjećanje i uspomena na osobu i život vrijedne poštovanja, život koji je bio ispunjen radom, zavidnim rezultatima i velikim srcem otvorenim za prijateljstva.

Kolega Ante Borić rođen je 2. veljače 1947. u Imotskom gdje je završio osmogodišnju školu i gimnaziju. Kao gimnazijalac svirao je u puhačkom orkestru u Imotskom. Na Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu upisao se godine 1965., a diplomirao je šest godina poslije. Nakon završetka vojnog roka, od 1973., radio je u Jugoinspektu, OOUR Agrokontrola u Zagrebu, kao inspektor za ocjenu kakvoće i klasifikaciju trupova zaklanih svinja i goveda. Od 1977. do 1980. radio je kao rukovoditelj Stočarsko-istraživačke stanice Novi Dvori u Zaprešiću, zatim kraće vrijeme u Poljoprivrednici u Zagrebu, da bi se nakon toga, 1981., vratio u Jugoinspekt, OOUR Agrokontrola u Zagrebu. Tijekom tog perioda često je službeno, kao kontrolor, odlazio na kontrolu mesa koje se uvozilo iz Sovjetskog saveza, Poljske, Češke ili Mađarske. Nakon transformacije i privatizacije Jugoinspekta u Euroinspekt prihvaća se direktorskog